

מדריך למורה

כללים בברכה אחרונה – חלק 2

מבנה השיעור הכללי

משך: 80-90 דקות (שיעור כפול)

נושא מרכזי: שיעורים, מקום וזמן הברכה

1. פתיחה וחזרה - לאחר הצפייה בסרטון ופעילות כרטיסי הצפייה:

שקופיות: 1-8

משך: 15-18 דקות

תיאור:

- חזרה על מפת הנושאים מהשיעור הקודם
- הצגת הנושאים שנלמדו (1-5) והנושאים שנותרו ללמוד (6-8)
- הצפת שאלות בנושא שיעורי המאכלים
- הצגת המושגים המרכזיים בנושא

מושגי יסוד (שקופית 4):

שיעור	הגדרה	מושג
27 סמ"ק/מ"ל (כשליש פרוסת לחם)	שיעור מינימום למאכלים	כזית
86 סמ"ק/מ"ל (פחות מחצי כוס חד-פעמית)	שיעור מינימום למשקים	רביעית
יש דעה שחייב בברכה גם אם פחות מכזית (אגוז שלם, גרגיר חומוס שלם, תמר קטן שלם וכד')	מאכל שלם כבריאתו	בריה
4 דקות - צריך לאכול כזית או לשתות רביעית בזמן זה	זמן לאכילת שיעור כזית	כדי אכילת פרס
המינימום הנדרש להתחייב בברכה	כמות מוגדרת על פי הלכה	שיעור

1. דו שיח בין התלמידים במצגת – מומלץ לתת לתלמידים להציג (שקופיות 5-6):

2. הצגת טבלת מושגים (שקופית 7): סיכום ויזואלי

- מומלץ להביא דוגמאות ויזואליות: כוס חד-פעמית, אגוז שלם, מאכל בגודל של כזית ועוד.

2. חידון קצר במצגת לשימוש נכון במושגים ההלכתיים.

שקופיות: 9-20

משך: 12-15 דקות

תיאור:

משחק השלמת משפטים - 13 שאלות אינטראקטיביות
התלמידים לוחצים על המושג הנכון להשלמת כל משפט
המטרה - תרגול מושגים לפני עבודה עצמאית (במשחק כיתתי)

שאלות המשחק:

1. אכלתי ----- לחם ושתיתי ----- יין (כזית, רביעית)
2. אכלתי ----- של כזית פירות (שיעור)
3. אכלתי קצת סלט, פחות מ----- (כזית)
4. ה----- שבו חייבים בברכה אחרונה במאכלים הוא כזית (שיעור)
5. ה----- שבו חייבים בברכה אחרונה במשקים הוא רביעית. (שיעור)
6. שתיתי כוס מים שלימה, יותר מ----- (רביעית)
7. אכלתי שלושה ביסקוויטים, יותר מ----- (כזית)
8. אכלתי אגוז שלם, זה נקרא ----- (בריה)
9. גרגיר חומוס שלם נקרא ----- (בריה)
10. אכלתי את הסנדוויץ' -----, תוך 4 דקות (כדי אכילת פרס)
11. לא הספקתי לשתות את התה ----- (כדי אכילת פרס)
12. שתיתי ממש קצת תה, פחות מ----- (רביעית)

3. דינים שונים בשיעורי המאכלים - פעילות חיפוש והתאמה עצמאית

שקופיות: 21-24

משך: 25-30 דקות

מקורות בספר: הלכות י"ג - כ"ו

הכנה נדרשת: הדפסה מוקדמת של **דפי מקרים** - לכלל הכיתה, **ודפי תשובות** - לכל תל"ז
תיאור הפעילות: משחק חיפוש והתאמה בין מקרים הלכתיים לתשובות

מבנה הפעילות:

1. כל תלמיד/זוג מקבל: **דף טבלה עם תשובות** הלכתיות (דינים) - ישנן 3 גרסאות שונות
2. מפוזרים בכיתה: **דפי מקרים** (מצבים שבהם צריך לדעת את הדין)
3. בכל דף מקרה: מופיע מספר בראשו, מתואר מקרה, ויש הפניה לספר ההלכה לחיפוש התשובה.

תהליך המשחק:

- התלמיד מחפש בכיתה מקרים שהתשובות שלהם מתאימות לתשובות בטבלה שלו (כאמור, יש 3 גרסאות של טבלאות שונות, ובכל טבלה 18 מקרים מתוך 22)

- כשמוצא התאמה:

o חותם על דף המקרה

o כותב את מספר המקרה ליד התשובה בטבלה שלו

o צובע את המשבצת

- **מטרה:** למלא את כל הדף ולחתום על כמה שיותר מקרים

לדוגמא:

- בטבלת התלמיד כתוב באחת המשבצות: "מברך על המחיה"

- התלמיד מחפש מקרה שבו הדין הוא לברך על המחיה

- מוצא מקרה מספר 1

- חותם על דף מקרה מס' 1, כותב את המס' "1" ליד: "מברך על המחיה" בדף התשובות שלו, וצובע.

בסוף: בדיקה כיתתית - כל תלמיד קורא מקרה אחד והדין שלו.

מקבלים את שבר החרס מס' 6**רשימת המקרים למשחק עם תשובות:**

1. יוסי אכל גרגיר חומוס שלם אחד (פחות מכזית). האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיפים י"ד-ט"ו

תשובה: יש דעות שכן. לכן, כדי לצאת מספק, אין להיכנס למצב כזה, ויש לאכול בריה רק כאשר מברך בכל מקרה ברכה אחרונה.

2. שמעון אכל אגוז שלם אחד (פחות מכזית). האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיפים י"ד-ט"ו

תשובה: יש דעות שכן. לכן, כדי לצאת מספק, אין להיכנס למצב כזה, ויש לאכול בריה רק כאשר מברך בכל מקרה ברכה אחרונה.

3. נפתלי אכל חצי כזית במבה, ואחרי 5 דקות עוד חצי כזית במבה. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף כ'

תשובה: לא, מכיוון שלא אכל כזית במשך זמן של "כדי אכילת פרס" (4 דקות)

4. יוסף אכל ביסקוויט אחד (פחות מכזית), ואחרי 2 דקות הוא אכל עוד ביסקוויט וסיים אותו תוך דקה.

האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף כ'

תשובה: כן, כיוון שאכל כזית במשך זמן של "כדי אכילת פרס".

5. מענדי שתה כוס תה חמה מאד בלגימות קטנות, וסיים אותה תוך 4 דקות. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף כ"א ודעת האדמו"ר הזקן

תשובה: לפי דעת אדמו"ר הזקן, הוא חייב בברכה אחרונה כיוון ששתה בזמן של "כדי אכילת פרס". לפי דעת הקיצור, לא, כיוון שלא שתה במשך זמן של שתיית רביעית.

6. מוישי שתה כוס קולה קרה בלגימות קטנטנות ובהפסקות וסיים אותה תוך רבע שעה.

האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף כ"א ודעת האדמו"ר הזקן

תשובה: לכל הדעות, לא חייב בברכה אחרונה.

7. מאיר שתי כוסית יין בכמות של 20 מ"ל. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיפים ט"ז-י"ז

תשובה: לא, כיוון ששתי פחות מרביעית וגם פחות מכזית.

8. מיכאל שתי כוסית יין בכמות של 40 מ"ל. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף י"ז ודעת האדמו"ר הזקן

תשובה: נכנס לספק, כיוון שיש דעות שצריך לברך ברכה אחרונה גם אם שתי כמות של כזית, והוא שתי יותר מכזית ופחות מרביעית. לכן, לא טוב להיכנס למצב כזה אלא יש לשנות או פחות מכזית או יותר מרביעית.

9. מאיר אכל בונה בכמות של 18 סמ"ק. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף י"ג

תשובה: לא, כיוון שאכל פחות מכזית.

10. מיכאל אכל לחם בכמות של 18 סמ"ק. האם הוא חייב בברכת המזון?

מקור: פרק י', סעיף י"ד

תשובה: לא, כיוון שאכל פחות מכזית.

11. לוי שתי מיץ תפוזים בכמות של 86 מ"ל. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף ט"ז

תשובה: כן, כיוון ששתי משקה - מיץ - בכמות של רביעית.

12. שניאור שתי שוקו בכמות של 60 מ"ל. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף י"ז ודעת האדמו"ר הזקן

תשובה: לפי דעת האדמו"ר הזקן - אינו מברך, כיוון שהספק האם צריך לברך על משקה שהוא פחות מכזית נוגע רק ליין.

לדעת הקיצור, מקרה כזה הוא בעייתי ולכן אין להיכנס לספק אלא לשנות או פחות מכזית או יותר מרביעית.

13. רפאל אכל 13 סמ"ק תפוח ו-15 סמ"ק תפוז. האם הוא חייב בברכה אחרונה?

מקור: פרק י', סעיף י"ט

תשובה: כן. כיוון שכל המאכלים מצטרפים לכזית.

14. מנשה שתי רביעית כוס שוקו ואכל כזית שוקולד. האם הוא צריך לברך ברכה אחרונה בנפרד על האכילה וברכה אחרונה בנפרד על השתיה?

מקור: פרק י', סעיף י"ח

תשובה: לא. יכול לברך בורא נפשות ולפטור גם את האכילה וגם את השתיה.

15. רפאל אכל כזית עוגיה ושתי רביעית מים. איזו ברכה אחרונה הוא מברך? (חישבו!)

מקור: פרק י', סעיפים א', ה', י"ט, כ"ו. התשובה אינה כתובה במפורש, יש להפעיל הגיון פשוט.

תשובה: מברך על המחיה ואחר כך בורא נפשות.

16. פנחס אכל כזית פסטה וכזית עוף. איזו ברכה אחרונה הוא מברך? (חישבו!)

מקור: פרק י', סעיף י"ט. התשובה אינה כתובה במפורש, יש להפעיל הגיון פשוט

תשובה: מברך על המחיה ואחר כך בורא נפשות.

17. ראובן אכל 13 סמ"ק ענבים ו-14 סמ"ק שוקולד. האם הוא חייב בברכה אחרונה? ואם כן, איזו?

מקור: פרק י', סעיף כ"ב

תשובה: כן. מברך בורא נפשות - הברכה הקלה מבין שתיהן.

18. בנימין אכל 13 סמ"ק לחם ו-14 סמ"ק עגבניה. האם הוא חייב בברכה אחרונה? אם כן, איזו? האם רצוי להיכנס לכזה מצב?

מקור: פרק י', סעיף כ"ב

תשובה: כן, מברך בורא נפשות - הברכה הקלה מבין שתיהן. לא רצוי להיכנס למצב כזה.

19. ראובן אכל כזית ענבים וכזית תפוח. האם הוא חייב בברכה אחרונה? ואם כן, איזו?

מקור: פרק י', סעיף כ"ה

תשובה: כן. מברך מעין שלוש "על העץ ועל פרי העץ", וכך כולל גם פירות שאינם משבעת המינים.

20. בנימין אכל 13 סמ"ק לחם ו-14 סמ"ק עוגיה. האם הוא חייב בברכה אחרונה? אם כן, איזו?

מקור: פרק י', סעיף כ"ג

תשובה: כן. מברך מעין שלוש. - הברכה הקלה מבין שתיהן.

21. ראובן אכל 13 סמ"ק ענבים ו-14 סמ"ק עוגיה. האם הוא חייב בברכה אחרונה? ואם כן, איזו?

מקור: פרק י', סעיף כ"ד, דעת האדמו"ר הזקן

תשובה: כן. לפי האדמו"ר הזקן - מברך ברכת מעין שלוש וכולל בה גם על המחיה וגם על העץ. לפי דעת הקיצור - מברך בורא נפשות.

22. בנימין אכל 13 סמ"ק אבטיח ושתה 14 מ"ל מיץ. האם הוא חייב בברכה אחרונה? אם כן, איזו?

מקור: פרק י', סעיף כ"ו

תשובה: לא, כיוון שאוכל ומשקה לא מצטרפים זה לזה כדי להגיע לכמות של כזית או של רביעית.

5. מקום הברכה

שקופיות: 25-26

משך: 8-10 דקות

מקורות בספר: הלכה כ"ז

תוכן : איפה ניתן לברך ברכה אחרונה על מאכל - לפי דעת האדמו"ר ז"ל ולפי דעת הקיצור.

ברכה	לדעת הקיצור	לדעת האדמו"ר הזקן
מעין שלוש	יש לברך במקום שאכל	יש לברך במקום שאכל
בורא נפשות	יש לברך במקום שאכל	ניתן לברך במקום אחר

פעילות אינטראקטיבית (שקופית 25):

- קריאת הלכה כ"ז
- הקרנת המצגת על הלוח ומתיחת קו באמצעות טוש מחיק בין המקרה לדין המתאים
- לחיצה על "בדיקה" לאימות

• מקבלים את שבר החרס מס' 7

6. זמן הברכה

שקופיות: 27-28

משך: 12-15 דקות

מקורות בספר: הלכות כ"ח-ל"

תוכן עיקרי: עד מתי ניתן לברך ברכה אחרונה על מאכל - לפי דעת האדמו"ר ז"ל ולפי דעת הקיצור.

מקרים לבדיקה (שקופית 27):

- 6 מקרים שונים - התלמידים מסמנים V או X:
1. X אכלתי ארוחה משביעה ובירכתי אחרי שנעשיתי שוב רעב.
 2. ✓ אכלתי מעט ובירכתי אחרי 5 דקות.
 3. X אחרי חצי שעה נזכרתי שלא ברכתי – אבוד.
 4. ✓ אחרי 20 דקות נזכרתי, שתייתי עוד כוס וכיוונתי לפטור גם הראשונה.
 5. ✓ בירכתי מיד אחרי שאכלתי.
 6. X אכלתי וופלים, עברו 11 דקות - לא יכול לברך.

פעילות:

- קריאת הלכות כ"ח-ל"

שימו לב:

הוספנו (כבועה של דברי המורה) את הגדרת המושג "שיעור עיכול" כמשך זמן של 72 דק' לאחר אכילת לחם ומזונות, שעד אז מברך ברכה אחרונה – כך זה לדעת פוסקים רבים, שגם מובאת בשו"ע של אדמו"ר הזקן. בספר נשמט פרט זה.

- בדיקת כל מקרה: האם הילד בירך על פי הדין?
- לחיצה על V (נכון) או X (לא נכון)

• מקבלים את שבר החרס מס' 8**7. סיום - פענוח החרס**

 שקופיות: 29

 משך: 5-8 דקות

- הצגת צופן כתב עברי עתיק
- פענוח הכתוב על החרס
- (הפיתרון: "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך")

פעילות:

- התלמידים מרכיבים את שברי החרס
- פענוח הכיתוב בעזרת הצופן

1. הכנה מראש: הדפסת **הדף שעליו מדביקים את שברי החרס להשלמת הפאזל.**
2. עבודה בקבוצות או פרונטלית
3. מומלץ לחגוג את סיום הנושא.

סיכום הכנות נדרשות למורה**הכנות חובה לפני השיעור:****1. לפעילות חיפוש והתאמה (שקופיות 21-23):**

- o הדפסת דפי טבלת תשובות (4 גרסאות)
- o הדפסת דפי מקרים

2. לפענוח החרס (שקופית 29):

- o הדפסת הדף להדבקת שברי החרס

3. חומרי עזר:

- o דוגמאות ויזואליות: מאכלים בנפח של כזית, כוס חד-פעמית, אגוז